

LINUM

Informationsblad från Skånelin

Våren 1991

Våren 1991

Sortval vid årets linodlingar Eskil Persson

Till årets vårsådd har Hammenhög 3 sorter av spånadslin att erbjuda. Den välkända sorten **WAZA**, som härstammar ur Svalöfs gamla linmaterial överlämnat till Polen 1967, är sedan några år uppskattad bland odlarna och kan rekommenderas inom hela linodlingsområdet. Sorten är blåblommig.

En nyhet presenteras i vår. Det är den helt polska sorten **NIKE**, också den blåblommig, som marknadsföres efter fina resultat i bl a Tyskland och Frankrike. Sorten har i dessa länder hävdats sig väl och vi tror och hoppas att den även hos oss skall producera en fin fiber. Nike har det klassiska namnet på segergudinnan, så låt oss tro att sortnamnet förpliktar!

Många har uppskattat den vitblommiga holländska sorten **REGINA**, som nu odlats under många år i Sverige. Frö skall finnas tillgängligt av Regina från senare delen av april i år.

Två sorter har utgått ur sortimentet för 1991. Den blåblommiga **NATASJA** från Holland är tänkt att ersättas av Nike, om årets odling blir godkänd. Den ur Svalöfs-material härstammande sorten **BRYTA**, som alltså utsädesproducerades i Polen, går inte att skaffa fram längre. Po-lackerna kan inte göra utsäde i liten skala enbart för det svenska behovet.

Det händer mycket inom linförädlingen på kontinenten. Inom Skånelin skall vi vara vakna för förbättringar i linfrösortimentet så att alltid det bästa av de nya sorterna skall kunna ställas till för-fogande för våra många linodlare.

Enklast skaffar Du frö genom att ringa Hammenhögs, tel 0414-40400, och begära orderavdelningen. Fröet säljes i förpackningar av aluminiumfolie om 1 kg. Föreningar och enskilda större odlare tjänar på samköp och leverans i stor-säck!

Odlingar

Kirsten Persson

Många har funnit det bekvämt att slippa själv odla sitt spånadslin, och är tack-samma, att några lantbrukare odlar en liten areal för självryckning. I år kommer det att finnas vitblommigt "Bry-ta" i Marieholm och Teckomatorp.

I slutet av juli, början av augusti beräknas linet vara i gulmognadsstadiet. C:a 30 dagar efter fullblom. Då ställer en del av Skånelins medlemmar upp som instruktörer i handryckning.

För de, som är intresserade av att rycka och köpa linhalm, och även för dem, som är intresserade av att följa linodlingen från "sådd till skörd" går det bra att kontakta:

Betsy Persson, tel 0413-70005

Jan Lindberg, tel 0418-60707

Kirsten Persson, tel 0418-60303

Tag gärna barn och kaffekorg med till linskörden. Det brukar vara en mycket trevlig samvaro i linfältet. Vill man inte bereda linet fram till fiber, så kan man ju plocka sig några kärvar och torka, för att ha till prydnad. Vi önskar naturligtvis, att fler skördar lin, för att följa det hela den "smutsiga" vägen fram till den glänsande, häcklade tågan. Då har man blivit "linfrälst", och "brydestuan" blir mer utnyttjad. Det

finns plats för fler arbetande i vår beredningsstation, brydestuan, och maskinerna tål att slitas på.

För att få använda maskinerna skall man dock vara medlem i Skånelin, som då ser till att en särskild försäkring ordnas. Det går också bra att göra studiebesök där.

Avgifter:

Studiebesök 30 pers	200:-
Studiebesök mer än 30 pers	300:-
Hyra av lokal o maskiner	50:-/tim
Instruktion	100:-/tim

För att få ett av många eftertraktat ljusst lin, så skall det vattenrötas. Skånelin har för det ändamålet anskaffat en röttningsbassäng för uthyrning till medlemmar. Den fungerar bra och rymmer 50 kg torr linhalm. Eftersom den går att plocka isär, så kan man transportera den i bagageutrymmet på en personbil. Den får hyras max 2 veckor till en kostnad av 200:-. Har man tur med varm väderlek, och om man har väl förberett sig, frörepat, så kan man röta 2 omgångar på 14 dagar. Det brukar vara kö till den, 15 juni - 15 augusti. Så boka i god tid, även då det gäller "brydestuan".

Till Betsy Persson, tel 0413-70005
Kirsten Persson, tel 0418-60303

Ni som använder "brydestuan" och inte vill ta vara på blånorna. I stället för att ta hem dem för att elda upp så var snäll och spara dem till "pappersmakarö i Lödde".

Gamla linsorter från Svalöf kommer åter
Eskil Persson

Från Landbohöjskolen i Köpenhamn fick vi på hösten 1990 en förfrågan om vi hade intresse av 9 st gamla nummersorter av spånadslin, som hållits vid liv genom Landbohöjskolens försorg. Man hade haft sorterna i odling vissa år; under perioder hade fröet frysförvarats.

Svalöf AB åtog sig att 1991 så ut en parcell på 4 rader med 5 m:s längd för att vi skall få en uppfattning om hur de gamla linsorterna ter sig. Linet skall sedan ryckas och beredas genom Skånelins försorg, så att vi får en klar uppfattning om fiberkvaliteten. Om vi finner något värdefullt skall vi i så fall föröka utsädet för ev vidare odling i

större skala. Annars kommer restfröet att överlämnas till Nordiska Genbanken i Alnarp för förvaring.

Det kan bli riktigt spännande att titta på Svalöfs linfält i vår med så många gamla "nyheter".

Något om Sv 63110, vitblommigt lin

Eskil Persson

Vid samma tid som linodlingen i Sverige upphörde, genomgick en lovande vitblommig linsort sin slutprovning. Sorten provades under beteckningen Sv 63110 men fick av kända skäl inget namn. Provningens resultaten av alla kategorier utseende Sv 63110 var utmärkta, något som gjorde att frö av sorten bevarades och hölls vid liv genom åren. Många småodlare har provat på odlingen av 63110 och funnit att linet var lättrotat och att tågan var särdeles lätt att bereda och dessutom lätt att spinna. Sv 63110 var således känd och uppskattad trots att sorten egentligen inte blev en officiellt godkänd sort.

Vi har nu i Svalöv under några år renodlat Sv 63110 samt förökat den till en storleksordning så att vi tror att utsäde i stor skala skall kunna säljas för odling 1992. För att underlätta produktionen och höja avkastningen av frö har förökningen skett i Frankrike på vår "gård" där. Redan till våren 1991 räknar vi med att ha en mindre mängd frö tillgängligt för dem, som vill prova 1-2 av Sv 63110. Vi kommer alltså inte att sälja något utsäde 1991 utan fördela i mindre mängder till intresserade odlare och linföreningar över hela landet.

Med tanke på att namnet Sv 63110 är så väl inarbetat i linkretsar, är det inte sannolikt att vi döper om, nu när äntligen den gamla beprövade sorten kommer i "stor" odling.

Finns det risk för korsning mellan spånadslin och oljelin?

Eskil Persson

Frågan har kommit upp, eftersom en del odlare haft både oljelin och spånadslin på samma fält och med båda typerna av lin växande sida vid sida och utan större skilje än radavståndet emellan. Olje-

linet har ofta odlats för observation eller till eterneller och spånadslinet till beredning, men ofta också för frörening och för utsädesproduktion.

Vad händer då med spånadslinet som får blomma av samtidigt med intillväxande oljelin? Kan spånadslinfröet påverkas genom inkorsning av oljelinet? Svaret är enkelt och klart: någon inkorsning och försämring av spånadslinfröet är fullständigt omöjlig. Detta faktum beror på blomnings- och pollineringsbiologin hos linblomman. Som de flesta linodlare känner till öppnar sig linblomknoppen tidigt på morgonen och sluter sig åter vid middagstid. Denna korta tidsperiod är den enskilda linblommans hela färgingstid. Normalt faller blombladen av ganska snabbt och följande dag står nya knoppar på linplantan redo att blomma av. Det förhåller sig nu så med befruktningen av den nyutvecklade blomman, att själva pollineringen sker redan innan blombladen helt vecklat ut sig. Det är alltså fråga om en mycket sluten blommas självbefruktning. Detta förhållande gör att man praktiskt taget aldrig kan få någon inkorsning mellan olje- och spånadslin som växer sida vid sida på fältet. Att detta speciella befruktningssystem skapar problem för linförädlaren, som vill korsa två olika linlinjer är en helt annan historia.

Linbesök från Polen Eskil Persson

Den 29 januari 1991 besöktes Svalöf AB av en polsk delegation under ledning av generaldirektören för Institutet för Naturfiber (även gemenligen kallat Lininstitutet) i Poznan, professor Ryszard Kozlowski. Lininstitutet i Poznan är just den institution, som år 1967 fick övertaga hela Svalöfs förädlingsmaterial av spånadslin och som härur genom åren utvecklade de kända sorterna Svapo, Waza och Bryta, samtliga introducerade på svensk marknad, där dock endast Waza ännu lever kvar.

Den polska delegationen informerades om utvecklingen av linodlingen i Sverige under de senaste åren av undertecknad och Bengt Uppström, som bl a är ansvarig för Svalöfs projekt "Totallin - Lin 2000". Polackerna meddelade hur situationen på linfronten i Polen hade för-

ändrats, sedan de nya politiska vindarna fått blåsa färdigt. En drastisk minskning av arealen spånadslin var att vänta under 1991. Härigenom kommer beredningskapaciteten i beredningsverkan att vara överdimensionerad och man såge en möjlighet att sälja ut en del beredningsteknisk apparatur till intressenter som höll på att etablera beredningsverk i litet större skala.

Linet på väg tillbaka på allvar Clas Johnsson

I december presenterades ett "Nationellt Forsknings- och Utvecklingsprogram för Lin" för riksdagsledamöter i jordbruks-, närings- och arbetsmarknadsutskotten samt för representanter för myndigheter, forskning och näringsliv.

Målet med sammandragningen var att fokusera linet och dess möjligheter som framtida råvara i svensk industri och betydelse för utveckling av näringslivet på landsbygden.

Brett samarbete

Bakom det framtagna programmet finns en "Riksgrupp för linets utveckling" bestående av: Glesbygdsdelegationen, Nämnden för Hemslöjdsfrågor, ALA-gruppen vid Sveriges Lantbruksuniversitet, Högskolan i Karlstad, Jordbrukstekniska institutet, Örebro-Lin, Svalöf AB, Hallands läns Hushållningssällskap, Linlandet Hälsingland, Växbo Spinneri AB, Stiftelsen för Svensk Industridesign och landets linföreningar. Genom detta breda samarbete mellan många olika linintressenter har en klar bild framkommit över vilka utvecklingsmöjligheter som finns för svenskodlat och -producerat lin. Den nu föreslagna uppbyggnaden av svensk verksamhet på linområdet har haft som primär utgångspunkt marknadens volym- och kvalitetsmässiga behov.

Unika egenskaper

Linet är en enastående växt med unika egenskaper, som gör att den kan användas inom många olika områden. Dels utnyttjas stjälkens fibrer, dels frönas innehåll. Linfibers längd varierar; långfiber lämpar sig för textilier i hellinne, kortfiber ger blandgarner. Hellinne är känt för dess fina egenskaper, inte minst inom konsthantverk och högkvalitativa bruksvävnader såsom dukar och ser-

vetter.

Lin har mycket hög draghållfasthet, men är trots det lättare än många andra tekniska fibrer. Dessutom har lin en relativt hög eldbeständighet och i jämförelse med syntetfibern så är de rökgasar som uppstår vid brand, betydligt mindre giftiga.

De korta fibrerna kan dessutom användas i exklusivt papper till sedlar, dokument och cigaretter, men även som armering i betong och andra byggmaterial i plaster, friktionsbelägg, tekniska filter för damm m m. Linets veddelar kan användas vid tillverkning av spånplattor och till eldning i värmeverk.

Linfrö-förädling

Ur fröna pressas olja till färg, rostskyddsmedel och dammbindning. Linoljans sammansättning är mycket intressant och vid Svalöf AB pågår ett förädlingsprojekt i vilket andelen linolsyra ska höjas till 70 %. En sådan olja skulle kunna ersätta stor del av importerad solrosolja. För detta behövs en areal av oljelin på 10 000 ha. Linfrö ingår också i hälsokost och bakverk. Frö som stöpts i vatten ger en geléartad massa som lämpar sig som ingrediens i läkemedel, livsmedel, smörjmedel och kosmetiska preparat. Man beräknar att arealbehovet för framställning av linfrö till hälsokost uppgår till ytterligare 10 000 ha.

Förnyelsebar råvara

Lin ger arbetstillfällen på landsbygden i alla led i produktionen. I framtidens Sverige kan lin vara en utmärkt förnyelsebar råvara till industrin, då den är bra såväl ur miljö- som recirkulations-synpunkt. Lin är en viktig del av vårt kulturarv, då linhanteringen har gamla traditioner. Här finns en betydelsefull kunskapskälla att ta till vara vid utveckling av en svensk linindustri. Lin-kulturen har börjat utnyttjas i turist-sammanhang på olika håll i landet.

Genom denna mångsidighet kan en mängd samverkans effekter uppnås och det råder absolut inte någon konkurrens mellan linets olika användningsområden.

Sverige börjar om

Vid mitten av 1960-talet upphörde det statliga stödet till linodling och linberedning här. Vi får börja om igen, men

det behöver inte bara innebära nackdelar för Sverige jämfört med andra länder, främst inom EG, där hanteringen ofta är omodern. Hos oss kan vi använda senaste teknik och bygga upp rationella system, som ger goda möjligheter i framtiden.

Sveriges långa tradition på linområdet, textila delen, ger stora kunskaper om linfibers egenskaper. Tillsammans med ett för linodling gynnsamt klimat skapar detta goda förutsättningar för framgång för linet och landsbygdens näringsliv i stora delar av Sverige. Inte enbart i Örebrotrakten och Hälsingland utan också i södra Sverige.

En kalkyl för genomförandet av linprogrammet, visar att det bör satsas 12 miljoner kronor per år i fem år till forskning och utveckling, samt en extra summa om 12-15 miljoner kronor första året till investeringar i nödvändig maskinell utrustning. Dessa insatser skulle alltså kunna ge en odling på 20 000 ha om drygt tio år. Det kan jämföras med energiskogsodlingen, på vilken det satsats mycket mer pengar men som bara ger halva arealen.

Ny skäkt till Skånelins "Brydestua"? Eskil Persson

Skånelin söker för sin "Brydestua" bättre kapacitet för skäktningsmomentet. Det har diskuterats och skisserats tillverkning av en ny skäktturbin i sedvanliga två sektioner men i litet format; dock tillräcklig för att skäkta i samma tempo, som vår utmärkta bråkningsmaskin bråkar. För utveckling och ev tillverkning av en sådan har Skånelin av länsstyrelserna i Skåne samt av andra mecenater fått nästan 100 000 kronor. Tillverkningen av skäktturbinen uppskattas ta ca 6 månader i anspråk och totalt med lufttugsug kosta 200 000 kronor.

Efter diskussioner, som relaterats i detta nummer av Linum, med den polska delegationen från Lininstitutet i Poznan, har förslag gjorts om att besiktiga och värdera polska skäktturbiner som polackerna tänker utförsälja. En fungerande skäktturbin till rätt pris i Polen torde åtminstone vara den snabbaste lösningen och definitivt den billigaste på de problem som sammanhänger med skäktningsmomentet i vår "Brydestua".

Under vecka 15 i år skall besiktning av utbudna polska maskiner ske.

Förfrågan om kursen:
Vuxenskolan, tel 0418-63579
Kirsten Persson, tel 0418-60303

Linträff i Västergötland

Clas Johnsson

Lördagen den 28 och söndagen den 29 september inbjuder SkaRlin till linträff och erfarenhetsutbyte i Hällekis vid Kinnekulle.

Sammankomsten är främst ämnad för oss i linföreningarna. Är Du intresserad att delta eller vill ha mer upplysningar så hör av Dig till undertecknad så ska vi ge fler upplysningar när programmet blir klart fram på försommaren.

Kurs i linkännedom - linberedning

Tid: April-hösten 1991. I huvudsak lördagar. Tider enligt överenskommelse under kursens gång. Kursstart meddelas senare.

Plats: Brösarp.

Lärare: Agronom Clas Johnsson, Brösarp.

Innehåll: 38 lektioner praktiskt och teoretiskt arbete.

Teori: Omfattar föreläsningar om linet som spånadsväxt, odling, beredning och användningsområden. Historik och orientering om linproduktion för närvarande. Vård av linnevaror. Studiebesök.

Praktiskt arbete: Sådd, lukning, ryckning, fröreppning, rötning på flera sätt, bråkning, skäkning och häckling. Spinningsövningar på slända och spinnrock.

Intyg: Efter genomförd kurs erhålles intyg.

Kursavgift: 650 kronor.

Anmälan: Vid anmälan till kursen inbetalas - för att anmälan ska vara giltig - en anmälningsavgift på 250 kronor, som sedan avräknas.

Vårt bankgironr är 5755-2895. Vid återbud senast 3 veckor före kursstart återbetalas anmälningsavgiften, samt vid sjukdom mot uppvisande av sjukintyg.

Sista anmälningsdag 21 maj 1991.

Upplysningar: Länshemslöjdskonsulenterna, Kanalgatan 24, 291 34 Kristianstad. Tel 044-101004.

Årets linkurser

Svalövsortens Vuxenskola.

Start: Slutet av juli med skörd.

Internationella linmöten

Eskil Persson

I Poznan, Polen hölls i juni 1989 det första internationella linsymposiet under FAOs regi.

Ett andra linmöte planeras i juni 1991 i Brno (Brünn), Tjeckoslovakien. Vid detta möte kommer Svalöf AB att representeras genom undertecknad. Vidare rapportering kommer senare i Linum.

Årsmötet 1991

Rosie Johansson

Lördagen den 9 mars samlades ett femtiotal medlemmar i föreningen samt styrelsen till årsmötet, som hölls på Svalöf AB.

Ordföranden, Göran Kuylenstjerna, hälsade medlemmarna välkomna till årsmötet, som hölls för fjärde gången sedan föreningen bildades. Ordföranden talade i sitt inledningsanförande om att intresset för lin har ökat under dessa år. Flera forskningsprojekt har startats för att effektivisera och underlätta linhanteringen, och för att få användning av hela växten. Nya linsorter provas och intresset för linet som omställningsgröda är stort. I hela landet försiggår projekt av olika slag. I ex planerar man i Halland att söka anslag för att sedan starta ett linberedningsverk. Örebro lin arbetar med oljelinodlingen och avsättningen av framställda produkter. Växbo - i Hälsingland - har idag ett linspinneri som framställer förstklassiga lingarner. När Skansen i år firar sitt 100 års jubileum och anordnar en "Linspånadstävling" för hela landet, får man också se detta som ett tecken på att man är intresserad av det svenska linet som kulturväxt och råvara.

Inom föreningen har under året diskuterats olika möjligheter för anskaffning av en skäktturbin, antingen nytillverkning eller inköp av någon avställd maskin från t ex Polen.

Ansökta medel för anskaffning har bevil-

jats av Skånes båda länsstyrelser samt Nämnden för hemslöjdsfrågor.

Ordföranden förklarade därefter årsmötet öppnat och årsmötesförhandlingarna upp- togs enligt i stadgarna fastställd dag- ordning.

Årsberättelsen och kassarapporten före- drogs av sekreteraren resp kassaförval- taren. Revisorernas berättelse föredrogs av revisor Lars Holmqvist och årsstämman beviljade styrelsen ansvarsfrihet för det gångna året.

Årsavgiften fastställdes för 1991 till oförändrad summa, alltså 50:-.

Till föreningens ordförande valdes Göran Kuylenstjerna, Svalöv och till vice ordförande Kirsten Persson, Teckomatorp.

Vid årsstämmans val av ledamöter omval- des på 2 år i styrelsen:

Barbro Nyberg, Kristianstad
Betsy Persson, Marieholm
Eskil Persson, Lund
Dessutom ingår Clas Johnsson, Brösarp

Vi spinner lin på Bjärsjölagård

Rosie Johnsson

Lördagen den 4 maj 1991 anordnas en Lin och spinn-dag på Bjärsjölagård kl 10 00-15 00.

Alla som kan spinna lin inbjuds att delta i ett sk "Spinnegille" som tar sin början kl 10 00. Medtag egen spinnrock.

De som önskar delta i en distriktstävling i linspinning kan komma kl 11 30. En Jury avgör vem som är den bästa spinnerskan.

Segraren får den 16 juni 1991 representera spinnarna i Skåne på Skansens Lindag, där Sveriges Hemslöjdsföreningars Riksförbund anordnar SM i spinning med anled- ning av att Skansen fyller 100 år.

Kl 15 00 är det prisutdelning.

Dessutom visar vi linutställning - moderna linnekläder - linne för hemmet.

Anmälan om deltagande i spinningstävlingen görs till någon av följande personer:
Hemslöjdskonsulent Barbro Nyberg, tel 044-101004
Hemslöjdskonsulent Ann Helén Olsson, tel 0418-29985
Kirsten Persson, tel 0418-60303

Arrangör för SM i spinning på Skansen är bl a Svenska Hemslöjdsföreningarnas riks- förbund.

Deltagandet i Skansens 100 årsjubileum kommer att ge många tillfällen att mark- nadsföra linet - från material, redskap, tillverkning till brukbar produkt.

Utställningar, försäljning och demonstrationer pågår under dagen.
VÄLKOMNA.

och
Rosie Johansson, Malmöhus läns hushåll- ningssällskap.

Till suppleanter i styrelsen valdes på 1 år

Ann Helen Olsson, Torna Hällestad
Sven Erik Mårtensson, Glemmingebro
Bo Sjöholm, Vinslöv
Marianne Oxelman, Ängelholm
som föreningens revisorer omvaldes
Lars Holmqvist, Svalöv
Ernst Olsson, Landskrona

Ordföranden inbjöd sedan de närvarande att efter kaffepausen lyssna till före- draget "Lin - en framtida råvara i svensk industri" presenterat av Sten Liljedahl, AIA-gruppen, som hälsades särskilt välkommen till föreningens sam- mankomst.

Stämmodeltagarna kunde också besöka be- redningsstationen, där några medlemmar utsetts att demonstrera maskinerna.

Sten Liljedahls intressanta föredrag återges i nästa nummer av Linum (okto- ber).